

Kırıkkale Şehrinde Organ Bağışı ve Keratoplastiye Yaklaşım

APPROACH TO ORGAN DONATION AND KERATOPLASTY IN THE CITY OF KIRIKKALE

Pelin TANER*, Cengiz AKARSU*, Ahmet ERGİN*, Serdar DERVİŞOĞULLARI**

* Yrd.Doç.Dr., Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Göz Hastalıkları AD,

** Arş.Gör.Dr., Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Göz Hastalıkları AD, KIRIKKALE

Özet

Amaç: Ülkemizde çeşitli organ nakli ameliyatları, birçok merkezde başarılı şekilde yapılabilmektedir. Günümüzde teknik ve cerrahi donanım açısından birçok sorun çözülmüş olmasına rağmen, organ temininde hala büyük güçlüklerle karşılaşılmaktadır. Bu çalışma, Kırıkkale şehrinde, kişilerin organ nakli konusuna bakışını değerlendirmek, keratoplasti hakkındaki bilgi düzeyini ölçmek ve aynı zamanda konu ile ilgili eğitim vermek amacıyla yapıldı.

Yer-Metod: Çalışmaya, Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencileri, asistanları, hastane hemşireleri ile Kırıkkale halkının konu hakkındaki bilgi düzeyini ve yaklaşımını genel olarak değerlendirebilmek amacıyla Göz Polikliniğine başvuran hastalardan basit tesadüfi örneklem metodu ile seçilmiş toplam 214 kişi dahil edildi.

Bulgular: Çalışma sonucunda, tüm katılımcıların organ bağışına olumlu baktığı, ancak hiçbirisinin organ bağışında bulunmadığı saptandı. Asistanların %56.7, tıp öğrencilerinin %94.5, hemşirelerin %90 oranında ve hasta grubunda yer alan kişilerin ise tümünün kadavradan izinsiz kornea alınmasının yasal olduğunu bilmedikleri belirlendi. Çalışmada, hemşire ve hasta grubunda yer alan kişilerin tümünün, yakınlarından izin almaksızın kadavradan kornea teminine olumsuz baktığı saptandı. Asistan ve tıp öğrencilerinin de yüksek oranlarda (sırası ile %75 ve %87.9) kornea alınırken ölü yakınlarından izin alınması gerektiğini düşündükleri belirlendi. Doku-kan uyumunun gerekli olmadığını bilmeyenler asistan, öğrenci, hemşire ve hasta gruplarında sırasıyla %31.5, %77.7, %70 ve %100'dü.

Sonuç: Ülkemizde yapılan kornea nakillerinin sayısının artırılması için, halkımızın kornea nakli ve bu konudaki yasal düzenlemeler hakkında aydınlatılmaya özen gösterilmesi ve bunu başarabilmek için de öncelikle sağlık alanında çalışanların daha detaylı bilgilendirilmesi gerektiği düşünüldü.

Anahtar Kelimeler: Organ bağışı, Kornea nakli, Organ nakli

T Klin Oftalmoloji 2002, 11:122-125

Summary

Objective: Many organ transplantation operations have been performed successfully in some centers in our country for many years. Although problems related to technique and surgical issues are almost solved there are still some about organ donation. This study was designed to not only evaluate people's opinion about organ donation and corneal transplantation but also to give education at the same time.

Method: Questionnaire was used to gather data from 214 people (students of medical faculty students, nurses, assistants and patients) included in this study.

Results: Although all the participants were willing to be organ donor but none of them had a donor card. Also 56,7% of the assistants, 94,5% of the students and 90% of the nurses could not state that corneal transplantation from cadaver without relatives' permission is legal and respectively 31,5%, %77,7 and 70% of participants could not state that there is no need for blood matching and HLA compatibility in order to corneal transplantation. In the patients group these figures were 100%, 100% respectively.

Conclusion: We concluded that education related to corneal transplantation and its legal aspects must be given starting with the people, who work in hospital in order to increase corneal transplantation.

Key Words: Organ donation, Corneal transplantation, Organ transplantation

T Klin J Ophthalmol 2002, 11:122-125

Organ nakillerindeki başarı oranlarının giderek yükselmesi, organ nakli ameliyatlarının tıptaki yerinin daha iyi belirlenmesine ve güvenilirliğinin artma-

sına yol açmıştır. Ameliyat sayılarının artması, artmış bir organ ve doku talebini de beraberinde getirdiğinden, organ bağışı konusu güncelliğini korumaktadır.

KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ GÖZ HASTALIKLARI ANABİLİM DALI**GRUP:****EĞİTİM:****İLKOKUL****ORTAOKUL****LİSE****YÜKSEKOKUL****AD-SOYAD:****YAŞ:****CİNSİYET: E K****1-SİZCE KORNEA NAKLİ NEDİR?****2-SİZCE KORNEA NAKLİ İÇİN GEREKLİ TABAKALAR KİMLERDEN ALINIR?****3-SİZCE ÖLÜLERDEN KORNEA NAKLİ İÇİN GEREKLİ TABAKALARIN ALIMI YASAL MIDIR?****4-SİZCE ÖLÜLERDEN KORNEA NAKLİ İÇİN GEREKLİ TABAKALARIN ALIMINDA, YAKINLARINDAN İZİN ALINMASI GEREKİR Mİ?****5-SİZ ÖLÜLERDEN KORNEA NAKLİ İÇİN GEREKLİ TABAKALARIN ALIMINA KARŞI MISINIZ?****6-SİZCE KORNEA NAKLİ İÇİN DOKU-KAN UYUMU GEREKİR Mİ?****7-ORGAN BAĞIŞINDA BULUNDUNUZ MU?****Şekil 1.** Anket formu.

Kornea ve organ bağış konusunda halkımızda bilgi eksikliği bulunduğu bilinen bir gerçektir. Bu bilgi eksikliğini giderilmesi için, toplumun kornea ve organ bağış konusunda eğitim düzeyinin artırılması gereklidir. Toplumsal eğitimde, sağlık alanında çalışan personelin halka verdiği birebir eğitimin önemli rol oynadığı kabul edilmektedir. Bununla birlikte, sağlık personelinin bu konuda yeterli bilgisinin ve istekliliğinin olmadığı bazı çalışmalarda vurgulanmıştır (1-4).

Bu çalışma Göz Polikliniği'ne başvuran hastaların, Tıp Fakültesi'nde çalışan asistan, hemşire ve öğrencilerin kornea ve organ bağışına bakışlarının, özellikle bu konudaki yasalar hakkındaki bilgi düzeylerinin değerlendirebilmesi ve aynı zamanda kişilere konu ile ilgili bilgi verilmesi amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem

2000 yılı Ekim- Kasım aylarında Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde çalışan asistan, hemşire, tıp fakültesi öğrencileri ile göz polikliniğine başvuran hastalardan basit örnekleme metodu

ile seçilen kişiler çalışma kapsamına alındı. Asistanlar grup 1, birinci, ikinci ve üçüncü sınıf tıp öğrencileri grup 2, hemşireler grup 3 olarak kayıt edildi. Kırıkkale halkının konu ile ilgili düşüncelerini genel olarak değerlendirebilmek amacıyla, halk grubu olarak Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Göz Hastalıkları polikliniğine herhangi bir nedenle başvurmuş hastalardan basit tesadüfi örnekleme metodu ile seçilen kişiler grup 4 olarak belirlendiler. Toplam 214 katılımcıya özel olarak hazırlanmış anket formları dağıtıldı (Şekil 1). Anket formunu her bir katılımcının diğerinden bağımsız olarak yanıtlaması sağlandı. Çalışma iki bölümden oluşturuldu. Veriler anket tekniği ile toplanıp bilgisayar ortamında analiz edildi. Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Göz Hastalıkları Ana Bilim Dalında görevli akademik personel çalışma kapsamına alınmadı.

Bulgular

Çalışma kapsamına alınan 214 kişinin 118'i kadın, 96'sı erkek olup, yaşları 16-32 arasında değişmekteydi (ortalama 22.4 yıl). Tıp Fakültesi

Tablo 1. Anket katılımcılarının verdikleri yanıtlar ve oranları

	ASİSTAN N (%)	ÖĞRENCİ N (%)	HEMŞİRE N (%)	HASTALAR N (%)
Katılımcı sayısı	16	91	20	87
Kornea naklini yanlış tanımlayanlar	0	10 (%10,9)	0	60 (%68,9)
Korneanın kadavradan temin edilebileceğini bilmeyenler	0	0	0	20 (%23)
Doku kan grubu uyumunun önemli olmadığını bilmeyenler	5 (%31,5)	70 (%77,7)	14 (%70)	87 (%100)
Korneanın ölü yakınlarından izinsiz alınmasının yasal olduğunu bilmeyenler	9 (%56,7)	86 (%94,5)	18 (%90)	87 (%100)
Yakınlarından izin almadan kadavradan kornea teminine olumsuz bakanlar	12 (%75)	80 (%87,9)	20 (%100)	87 (%100)
Organ bağışında bulunmayanlar	16 (%100)	91 (%100)	20 (%100)	87 (%100)

Hastanesi'nde çalışan asistanlardan oluşan 1. grupta 16, tıp öğrencilerinden oluşan 2. grupta 91, hastane hemşirelerinden oluşan 3. grupta 20 ve herhangi bir göz problemi nedeniyle Göz Hastalıkları polikliniğine başvuran hastalardan oluşan 4. grupta ise 87 kişi bulunmaktaydı. Anket formunda yöneltilen sorulara verilen yanlış yanıtların oranları tabloda özetlenmiştir. Kornea nakli konusunda asistanların ve hemşirelerin tümünün bilgili olduğu, tıp öğrencilerinin %10,5'i ve hastaların %68,9'unun yanlış yanıtlar verdiği saptandı. Kadavradan yasal olarak izinsiz kornea alınabileceğini bilmeyenler aynı gruplarda sırasıyla %56,7, %94,5, %90, %100 ve kornea nakli için alıcı-verici arasında doku ve kan uyumunun önemli olmadığını bilmeyenler ise aynı gruplarda %31,5, %77,7, %70 ve %100'dü. Yakınlarından izin almadan kadavradan kornea teminine olumsuz bakanların oranları ise sırasıyla %75, %87,9, %100, %100'dü.

Tartışma

Organ nakli ameliyatlarının sayısının artırılabilmesi için, organ bağışlarının yaygınlaştırılması gereklidir. Organ bağışında, kişilerin kendileri ya da aileleri için bazı psikolojik endişeleri olduğu bir gerçektir. Amerika Birleşik Devletlerinde yapılan çalışmalarda, halkın %69-75'inin organ bağışını destekliyor olmasına karşın, bunun ancak yarısının ailesi ilgili böyle bir durumda organ bağışına izin verebileceğini ifade etmesi sorunun kaynağını önemli ölçüde yansıtmaktadır (3). Bireylerin organ bağışına istekli olmaları ile, onların ailelerinden bir kişinin organlarının alınmasına rıza göstermeleri

arasında ciddi bir farklılık vardır. May ve ark.'na (5) göre bu farklılık, beyin ölümü gerçekleşmiş bile olsa, ventilatöre bağlı olarak yaşatılabilen bir kişinin, hayat desteğinin kesilmesi kararındaki güçlükten kaynaklanmaktadır. Yazarlar, bu noktada hasta yakınlarının hayata dönüş ümidi içine girebildiklerini ve organ bağışı konusunda isteksiz kalabildiklerini vurgulamaktadırlar. Kuşkusuz, göz hekimlerinin ve kornea hastalarının bu konudaki en büyük avantajı, diğer organlardan farklı olarak korneanın tüm vücut ölümü gerçekleştiğinde de alınıp nakil edilebilme özelliğidir. Bu özellik, kadavradan kornea teminini mümkün kılmaktadır. Ülkemizde, kadavradan izinsiz kornea alınması yasaldır. Türkiye'de olduğu gibi Belçika, Fransa, Danimarka, İsviçre ve İsrail gibi ülkelerde de kadavradan yakınlarının izni olmaksızın kornea alınabilmektedir. Çalışmamızda kadavradan yasal olarak izinsiz kornea alınabileceğini bilmeyenlerin oranları asistan grubunda %56,7, tıp öğrencileri grubunda %94,5, hemşire grubunda %90 ve hasta grubunda ise %100 olarak belirlenmiştir. Bunun yanısıra, katılımcıların çok yüksek oranlarda, yakınlarının izni olmaksızın kadavradan kornea teminine olumsuz baktıkları saptanmıştır. Bu durum Kırıkkale şehrinde, gerek Tıp Fakültesi sağlık çalışanlarının ve gerekse halkın, kadavradan kornea temini ve özellikle bu konudaki yasal düzenlemeler hakkında ciddi bir bilgi eksikliği olduğunu göstermektedir. Yasal düzenlemeler, kornea temininde büyük kolaylık sağlamakla birlikte bu konuda çalışan göz hekimi ve hastane yönetiminin tam bir rahatlık içinde olabilmeleri, halkın bu konudaki

eğitim düzeyinin ve istekliliğinin artırılması ile sağlanabilecektir.

Toplumun kornea ve organ bağıışı konusunda ki bilgi düzeyinin artırmada, özellikle sağlık personelinin hastalar ile olan birebir iletişiminin önemli rol oynadığı kabul görmektedir. Kent ve ark. (6), organ bağıışı konusunda bilgilendirilmiş hemşirelerin, toplumun bu konuda bilinçlendirilmesinde etken rol oynayabildiklerini vurgulamışlardır. Long ve ark. (7), acil serviste çalışan personele, kornea bağıışı ve nakli konusunda eğitim vermişler; eğitim çalışması öncesinde acil serviste hayatını kaybedenlerden ancak %0.9'unun korneaları bağıışlanırken, eğitim çalışması sonrası bu rakamın %36'ya çıktığını vurgulamışlardır. Çalışmacılar bu belirgin artışın, sadece acil serviste çalışan personelin eğitimi sonrasında başarıldığını bildirerek, kornea bağıışı konusunda bütün hastane personelinin bilinçlendirilmesinin, kornea bağıışı sayısında belirgin artış sağlayacağını belirtmektedirler. Çalışmamızda, kornea nakli nedir, kornea nakli için kan-doku uyumu gerekli midir, kornea nereden temin edilir, ölü yakınlarından izinsiz kornea almanın yasal olduğunu biliyor musunuz gibi sorular sorularak, hem katılımcıların konu hakkındaki bilgi düzeyini araştırmayı hem de aynı anda bireylere eğitim vermeyi amaçladık. Grup 1, 2, 3'de yer alan sağlık çalışanları ve tıp öğrencilerinin de özellikle kornea nakli ile ilgili yasalar konusunda bilgi düzeyinin düşük olduğunu gözlemledik.

Golchet ve ark. (8), kişilerin organ bağıışına karşı çıkmalarında, büyük oranlarda dini inanışların, daha az oranlarda ise kişisel korkuların, vücut bütünlüğünün bozulmasına yönelik kaygıların rol oynadığını vurgulamaktadır. Çalışmamıza katılanların hiçbirinin organ bağıışında bulunmamış olması dikkat çekicidir. Bu durum, Kırıkkale şehirde organ bağıışı ve organ nakli ameliyatları konusunda gerek Tıp Fakültesi personel ve öğrencilerinin ve gerekse de halkın yeterli bilgi sahibi olmadığını düşündürmüştür.

Kornea nakli konusunda, halkımızda bilgi eksikliği olduğu bilinen bir gerçektir. Polikliniğimize başvuran hastaların yüksek oranlarda kornea nakli-

ni yanlış tanımlaması ve korneanın ölüden de temin edilebileceğini bilmemesi, Kırıkkale şehirde, halkın bu konu hakkındaki bilgi ve bilinç düzeyinin düşük olduğunu yansıtmaları açısından anlamlıdır. Hasta grubunda katılımcıların tümünün, kadavradan izinsiz kornea alınmasına karşı olduğunu saptadık. Bu durum, Kırıkkale şehirde kornea nakil ameliyatlarına başlanmadan önce, özellikle kornea temini konusundaki yasalar hakkında halkın bilinçlendirilmesine öncelik verilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Kornea nakli birçok kişiye görme ümidi sağlamaktadır. Ameliyat sayılarının artırılması daha fazla kornea bağıışı sayesinde mümkün olabilecektir. Bunun başarılabilmesi için ilk adımın, öncelikle sağlık personelinin konu hakkında daha detaylı bilgilendirilmesi ve bu şekilde daha geniş halk kitlelerine seslenilerek toplum bilincinin artırılması olduğu kanaatindeyiz.

KAYNAKLAR

1. Kolata G. Organ storage clouds new transplant era. Science 1983;221:32-3.
2. Aktekin M: Sağlık personelinin ikilemi. Diyaliz, Transplantasyon ve Yanık 1994;7:56-62.
3. Annas GJ. The paradoxes of organ transplantation. Am J Public Health 1988;78:621-2.
4. Topalkara A, Arıcı K, İçli G, Güler C, Elibol OÇ. Cumhuriyet Üniversitesi Personeli ile Tıp Fakültesi öğrencilerinin organ bağıışı ve keratoplastiye yaklaşımı. MN Oftalmoloji 1996; 3 (4):372-74.
5. May T, Aulisio MP, De Vita MA. Patients, families and organ donation: Who should decide? The Milbank Quarterly 2000; 78:323-36.
6. Kent B, Owens RG. Conflicting attitudes to corneal and organ donation: a study of nurses attitudes to organ donation. Int J Nurs Stud 1995; 32:484-92.
7. Long J, Walsh D, Ritchie DAW, Russell F. Corneal donation in the accident and emergency department: observational study. BMJ 2000; 321:1263-64.
8. Golchet G, Carr J, Harris MG. Why don't we have enough cornea donors? A literature review and survey. Optometry 2000; 71(5):318-28.

Geliş Tarihi: 19.06.2001

Yazışma Adresi: Dr.Pelin TANER

Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi
Göz Hastalıkları AD, ANKARA
pelintaner@hotmail.com